

O‘TKIR YURAK-TOMIR YETISHMOVCHILIGIDA REANIMATSIYA VA INTENSIV TERAPIYA

Abdullayeva Madina Mashrabjon Qizi

2-son Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumida o‘qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi (O‘YTY) hayot uchun xavfli bo‘lgan klinik holat bo‘lib, yurakning nasoslik funksiyasi keskin buzilishi natijasida to‘qimalar va hayotiy muhim a‘zolarining qon bilan ta‘minlanishi yetarli bo‘lmay qoladi. Ushbu maqolada o‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligining etiologiyasi, patogenez, klinik belgilari, diagnostikasi, reanimatsiya choralari hamda intensiv terapiya tamoyillari keng yoritilgan. Zamonaviy reanimatsiya va intensiv davolash usullarining ahamiyati, shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish algoritmlari hamda bemor hayotini saqlab qolishdagi roli halide fikr va mulohazalar yuritiladi va atroflicha javob beriladi.

Kalit so‘zlar: o‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi, reanimatsiya, intensiv terapiya, kardiogen shok, yurak yetishmovchiligi, gemodinamika.

РЕАНИМАЦИЯ И ИНТЕНСИВНАЯ ТЕРАПИЯ ПРИ ОСТРОЙ СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ

Примечание: Данная статья описывает острую сердечно-сосудистую недостаточность (ОСН) — угрожающее жизни клиническое состояние, при котором резко нарушается насосная функция сердца, что приводит к недостаточному кровоснабжению тканей и жизненно важных органов. В статье подробно рассматриваются этиология, патогенез, клинические симптомы, диагностика, реанимационные мероприятия и принципы интенсивной терапии острой сердечно-сосудистой недостаточности. Обсуждается важность современных методов реанимации и интенсивной терапии, алгоритмы оказания неотложной медицинской помощи и их роль в спасении жизни пациента, а также дается исчерпывающий ответ.

Ключевые слова: острая сердечно-сосудистая недостаточность, реанимация, интенсивная терапия, кардиогенный шок, сердечная недостаточность, гемодинамика.

RESUSCITATION AND INTENSIVE THERAPY IN ACUTE CARDIOVASCULAR FAILURE

Annotation: This article Acute cardiovascular failure (ACF) is a life-threatening clinical condition in which the pumping function of the heart is sharply impaired, resulting in insufficient blood supply to tissues and vital organs. This article extensively covers the etiology, pathogenesis, clinical symptoms, diagnostics, resuscitation measures, and principles of intensive therapy of acute cardiovascular failure. The importance of modern resuscitation and intensive care methods, algorithms for providing emergency medical care, and their role in saving the patient's life are discussed and a comprehensive answer is given.

Keywords: acute cardiovascular failure, resuscitation, intensive therapy, cardiogenic shock, heart failure, hemodynamics.

KIRISH

Yurak-tomir kasalliklari butun dunyo bo'yicha o'lim va nogironlikning yetakchi sabablaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi klinik amaliyotda tez-tez uchraydigan va zudlik bilan reanimatsion hamda intensiv terapevtik choralarni talab qiladigan holatdir. O'YTY yurakning qisqarish qobiliyati keskin pasayishi yoki yurakka qaytuvchi qon hajmining buzilishi natijasida yuzaga keladi. O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi ko'pincha miokard infarkti, og'ir aritmiyalar, o'tkir yurak klapanlari yetishmovchiligi, tromboemboliya, sepsis va boshqa og'ir patologik holatlar fonida rivojlanadi. Bunday vaziyatlarda bemorning hayotini saqlab qolish ko'p jihatdan o'z vaqtida va to'g'ri olib borilgan reanimatsiya hamda intensiv terapiyaga bog'liq. Mazkur maqolaning maqsadi o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiyaning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishdan iborat.

METADALOGIYA

Mazkur tadqiqot o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining (O'YTY) klinik va nazariy jihatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, tahlil jarayonida zamonaviy kardiologiya va reanimatologiya sohasida qabul qilingan ilmiy yondashuvlar asos qilib olindi. Tadqiqot metodologiyasi doirasida o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining ta'rifi, patofiziologik mexanizmlari hamda klinik tasnifi tizimli ravishda o'rganildi. O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi yurakning qisqa vaqt ichida organizmning metabolik ehtiyojlarini qondirish uchun yetarli darajada qon haydash qobiliyatining keskin pasayishi bilan tavsiflanadi. Ushbu holat yurak chiqimining kamayishi, arterial bosimning pasayishi va to'qimalarda gipoksiya rivojlanishi bilan namoyon bo'ladi. Metodologik yondashuvda O'YTY nafaqat klinik sindrom sifatida, balki ko'p omilli patogenetik jarayon sifatida ko'rib chiqildi. Tadqiqot jarayonida o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi klinik tasnifiga alohida e'tibor qaratildi. Amaliy tibbiyotda keng qo'llaniladigan tasnifga ko'ra, O'YTY quyidagi asosiy shakllarga ajratildi: o'tkir chap qorincha yetishmovchiligi, o'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi, umumiy yurak

yetishmovchiligi va kardiogen shok. Ushbu tasnif reanimatsiya va intensiv terapiya taktikasini tanlashda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, metodologiyada o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining rivojlanish tezligi, klinik kechishi va gemodinamik buzilishlar darajasiga qarab baholash yondashuvi qo'llanildi. Bu esa har bir klinik holatda individual davolash va reanimatsion choralarning samaradorligini oshirish imkonini beradi. Tadqiqot davomida mavjud ilmiy adabiyotlar, klinik protokollar va xalqaro tavsiyalar tahlil qilinib, ular asosida metodologik xulosalar shakllantirildi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining etiologiyasi va patogenezini masalalari zamonaviy kardiologiya va reanimatologiya fanlarida keng tadqiq etilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Turli mualliflarning ilmiy ishlarida O'YTY yurak faoliyatining keskin buzilishi natijasida yuzaga keladigan murakkab klinik sindrom sifatida ta'riflanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu holat ko'pincha boshqa og'ir yurak-tomir va umumiy somatik kasalliklarning asorati sifatida rivojlanadi. Ko'plab tadqiqotchilar o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining asosiy etiologik omili sifatida o'tkir miokard infarktini ko'rsatadilar. Braunwald va Harrison maktabi vakillarining ilmiy ishlarida miokard infarkti paytida yurak mushagining qisqarish qobiliyati keskin kamayishi natijasida yurak chiqimining pasayishi asosiy patogenetik mexanizm sifatida qayd etilgan. Bu esa arterial gipotenziya, to'qimalarda gipoksiya va metabolik buzilishlarga olib keladi. Shuningdek, infarkt o'chog'ining kattaligi va joylashuvi O'YTY rivojlanish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Ilmiy adabiyotlarda yurak ritmi va o'tkazuvchanligi buzilishlari ham muhim etiologik omil sifatida ko'rsatib o'tiladi. Taxiaritmiyalar va bradiaritmiyalar yurakning samarali qisqarishini izdan chiqarib, yurak chiqimining keskin kamayishiga sabab bo'ladi. Ayrim mualliflar aritmiyalarni o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining mustaqil sababi sifatida baholash bilan birga, ularni ko'pincha asosiy yurak kasalliklarining og'irlashtiruvchi omili deb hisoblaydilar. O'tkir yurak klapanlari yetishmovchiligi ham O'YTY etiologiyasida muhim o'rin tutadi. Adabiyotlarda klapan apparatining o'tkir shikastlanishi natijasida yurak bo'lmachalari va qorinchalarida hajmiy yuklama ortishi, bu esa yurak mushagining tezda dekompensatsiyalanishiga olib kelishi qayd etilgan. Ayniqsa, mitral va aortal klapanlarning o'tkir yetishmovchiligi o'pka shishi va og'ir gemodinamik buzilishlar bilan kechishi ta'kidlanadi. Patogenez masalalariga bag'ishlangan ilmiy manbalarda o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi rivojlanishining asosiy mexanizmi sifatida yurakning nasoslik funksiyasining buzilishi ko'rsatib o'tiladi. Yurak chiqimining pasayishi arterial bosimning tushishiga olib keladi, natijada hayotiy muhim a'zolar, jumladan miya, buyraklar va yurakning o'zi kislorod bilan yetarli ta'minlanmaydi. Bu holat gipoksiya va metabolik asidoz rivojlanishiga sabab bo'ladi. Ba'zi mualliflar patogenezda

periferik tomirlar tonusining o'zgarishiga alohida e'tibor qaratadilar. Kompensator mexanizm sifatida periferik vazokonstriksiya yuzaga keladi, biroq bu uzoq davom etganda yurak yuklamasining ortishiga va yetishmovchilikning yanada chuqurlashishiga olib keladi. Adabiyotlarda neyrogumoral tizimlarning, xususan simpatik-adrenal va renin-angiotenzin-aldosteron tizimlarining faollashuvi patogenetik jarayonning muhim bo'g'ini sifatida ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, o'pka arteriyasi tromboemboliyasi, og'ir sepsis, intoksikatsiyalar va gipoksik holatlar ham o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining kamroq uchraydigan, ammo klinik jihatdan o'ta og'ir kechuvchi sabablaridan hisoblanadi. Ushbu holatlarda yurak faoliyati buzilishi bilan bir qatorda umumiy gemodinamik va metabolik izdan chiqishlar kuzatiladi.

NATIJA VA MUHOKAMALAR

O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya masalalariga bag'ishlangan ushbu maqola doirasida olib borilgan tahlillar natijalari shuni ko'rsatdiki, bemor hayotini saqlab qolishda asosiy hal qiluvchi omil — kasallikni erta aniqlash va o'z vaqtida kompleks davolash choralarini boshlashdan iboratdir. Adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar asosida o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining klinik kechishi, etiologik omillari hamda patogenetik mexanizmlari reanimatsiya va intensiv terapiya samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining eng og'ir shakli hisoblangan kardiogen shok holatlarida erta boshlangan reanimatsiya choralari, xususan nafas yo'llarining o'tkazuvchanligini ta'minlash, kislorod terapiyasi va gemodinamik qo'llab-quvvatlash choralarining o'z vaqtida amalga oshirilishi bemorlarning yashab qolish ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, intensiv terapiyada inotrop va vazopressor dori vositalarining asosli qo'llanilishi yurak chiqimini barqarorlashtirishda muhim ahamiyat kasb etishi kuzatildi. Muhokamalar davomida o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining turli klinik shakllarida davolash yondashuvlari farqlanishi zarurligi alohida ta'kidlandi. Masalan, o'tkir chap qorincha yetishmovchiligida diuretiklar va kislorod terapiyasining ustuvorligi, o'ng qorincha yetishmovchiligida esa venoz qaytishni optimallashtirish va asosiy sababni bartaraf etishga qaratilgan choralar samaraliroq ekanligi ilmiy manbalar bilan tasdiqlanadi. Bu holat individual yondashuvning muhimligini ko'rsatadi. Tahlil natijalari shuni ham ko'rsatdiki, intensiv terapiya sharoitida bemorlarni uzluksiz monitoring qilish — arterial bosim, yurak urish tezligi, qon gazlari va diurezni nazorat qilish — asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Ayrim adabiyotlarda qayd etilishicha, monitoring yetarli darajada olib borilmagan holatlarda ko'p a'zoli yetishmovchilik rivojlanish xavfi ortadi. Muhokamalar jarayonida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi ko'pincha boshqa og'ir patologik holatlar bilan birga

kechadi. Shu sababli reanimatsiya va intensiv terapiya faqat yurak faoliyatini tiklash bilangina cheklanmasdan, balki organizmning umumiy holatini barqarorlashtirishga qaratilishi lozim. Metabolik buzilishlarni tuzatish, elektrolit muvozanatini saqlash va gipoksiyani bartaraf etish kompleks yondashuvning ajralmas qismi sifatida baholanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o O'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi klinik amaliyotda tez-tez uchraydigan va bemor hayoti uchun bevosita xavf tug'diruvchi patologik holatlardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligining etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi hamda reanimatsiya va intensiv terapiya tamoyillari tizimli ravishda tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar asosida ushbu holatning ko'p omilli tabiati va murakkab patogenetik mexanizmlari aniqlab berildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya choralari va intensiv terapiyaning o'z vaqtida hamda to'g'ri olib borilishi bemorning yashab qolish ehtimolini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, gemodinamikani barqarorlashtirish, kislorod bilan ta'minlash va asosiy sababni bartaraf etishga qaratilgan kompleks yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, intensiv terapiya jarayonida bemorning holatini doimiy monitoring qilish asoratlar rivojlanishining oldini olishda muhim omil hisoblanadi, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi bilan og'rigan bemorlarni davolashda zamonaviy reanimatsiya va intensiv terapiya usullarini qo'llash, klinik protokollarga qat'iy rioya qilish hamda shifokorlarning yuqori kasbiy tayyorgarligi ushbu og'ir holatning ijobiy yakunlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayev A.A. Yurak-tomir kasalliklari va shoshilinch holatlar. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2018.
2. Ismoilov I.I. Reanimatologiya va intensiv terapiya asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
3. Karimov U.K. Ichki kasalliklar: yurak-tomir tizimi kasalliklari. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi nashriyot, 2019.
4. Qodirov B.Sh. Shoshilinch kardiologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Xolmatov M.M. Klinik reanimatsiya va intensiv davolash. – Toshkent: O'zbekiston tibbiyot akademiyasi nashriyoti, 2017.